

НОВІ ТИПИ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НАДМАЛОЇ МІСТКОСТІ В УКРАЇНІ

Розглянуто та проаналізовано умови формування оптимальних типів дошкільних установ надмалої місткості в ринкових умовах сучасної України. Висвітлено основні фактори формування мережі цих типів, структура об'ємно-просторової та функціональної організації.

Ключові слова: дошкільні навчальні заклади, формування мережі, розвиток дітей, надмала місткість, дошкільне виховання, житлове середовище, обслуговування.

Актуальність теми. Дошкільні навчальні заклади (ДНЗ) відіграють велику роль в житті кожної людини, формуючи її особистість та основні поняття світогляду.

У 1990-х роках в Україні велика їх кількість була продана та приватизована через низький попит на них. В результаті цього, всі існуючі ДНЗ переповнені. Кількість дітей у розрахунку на 100 місць становить 130 малюків. Як наслідок цього: відсутність дошкільних установ в межах радіусу обслуговування; низька якість обслуговування, через переповнені групи дітей; дошкільні заклади, що функціонують і збудовані за типовими проектами, не відповідають чинним нормам.

Також існує проблема спорудження нових ДНЗ у структурі сформованих житлових мікрорайонів, що вимагає великих площ (згідно з державними будівельними нормами [1, 2]) і обмежені можливості дотримання нормативних розривів між територією ДНЗ і вікнами житлових будинків.

Тому актуальними є такі завдання: розвиток мережі дошкільних навчальних закладів із короткотерміновим перебуванням дітей; відкриття груп з різним режимом роботи; створення закладів надмалої місткості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Праці, пов'язані з вивченням та розвитком дошкільних навчальних закладів, можна умовно розподілити на дві основні групи. До першої групи відносять ті, що стосуються дошкільної педагогіки, вікової та педагогічної психології (наприклад, [3]), а до другої – вивчення етапів розвитку архітектури дитячих дошкільних установ у світовій практиці, оформлення дитячих садків, функціональні аспекти, архітектурна композиція, кольорознавство та психологія зорового сприйняття.

Візуальне сприйняття вивчалось психологами та архітекторами у роботах: Ю.І. Короева, М.Ф. Федорова та ін.; А.В. Запорожця, М.І. Лісіної, Б.Г. Ананьєва, Є.Ф. Рибалка, Л.А. Венгера, Р.И. Говорової, З.М. Богуславської, В.П. Зінченка, В.М. Величковського, В.Г. Криська, П.І. Авдеєвої [4] та ін.

В сфері проектування ДНЗ видані роботи: І.С. Назарової, А.Ю. Дунаєвського, П.А. Гурського, А.К. Чалдимова, А. Карри, Я. Штейнберга, С.Н. Шебаліна, О.М. Юрчишин [5, 6].

Мета статті: довести необхідність та сформулювати принципи створення нових типів дошкільних навчальних закладів надмалої місткості, яка б доповнювала існуючу мережу об'єктів дошкільного виховання в структурі житлової забудови.

Виклад основного матеріалу. Із ростом народжуваності в Україні різко зросла потреба в дитячих дошкільних закладах. В результаті цього, всі наявні заклади переповнені. Нерідко кількість дітей в дитячих групах перевищує норму, і одним із можливих рішень – є доповнення існуючої мережі будівництвом дошкільних навчальних закладів надмалої місткості.

Головна функція цих установ полягає у створенні окремих групових осередків, розташованих безпосередньо поруч із житлом. Такі об'єкти можуть з'явитися як при реконструкції існуючої забудови, так і при новому будівництві.

Заклади надмалої місткості за ознакою організації їх обслуговування поділяються на два типи: дошкільні навчальні заклади з самостійним та централізованим обслуговуванням.

Дошкільні установи з самостійним (автономним) обслуговуванням – це дитячі садки надмалої місткості створені в житловому середовищі, які самостійно функціонують в житловій структурі. Їх слід проектувати в мікрорайонах та сільській місцевості, де не спостерігається великого скупчення житлових будинків.

Дошкільні навчальні заклади з централізованим обслуговуванням функціонують за допомогою спеціальних центрів, які забезпечують харчування, надання адміністративних, побутових та медичних послуг, тощо. Такі заклади краще проектувати в сформованих мікрорайонах, де в ДНЗ не вистачає місць, але обмежені можливості розширення їх місткості, при окремих нових житлових комплексах тощо.

Згідно пропозицій О.М. Юрчишин [5] функції центру обслуговування мережі ДНЗ може бути покладено на три базові типи установ:

- тип І – дитячий дошкільний заклад на 120 (або на 220) дітей, в якому адміністративно-побутовий блок має резерв потужності для обслуговування додатково ще мережі з 10 дитячих садочків надмалої місткості;

- тип II – загальноосвітня школа, в якій їдальня має резервні потужності для забезпечення харчування мережі дитячих садочків надмалої місткості (при цьому в структуру школи має також бути введена пральня, або функції прання);
- тип III – спеціалізований адміністративно-господарський блок, який повинен забезпечити функціонування 20 – 22 ДНЗ надмалої місткості з розрахунку на 220 дітей, у складі Такий блок повинен складатися з: кухонного блоку, приміщень пральні, службово-побутових приміщень (кабінет завідуючого, кабінет завгоспа, кімната техперсоналу, кабінет медсестри).

Проте існують певні проблеми з реалізацією цих пропозицій, які знаходяться швидше не у містобудівній чи функціонально-планувальній, а в організаційно-правовій площині. Прикріплення для обслуговування переважно приватних дошкільних навчальних закладів до своїх прямих конкурентів – комунальних дошкільних навчальних і навчальних закладів не отримало широкого розповсюдження.

Натомість останнім чином досить активно розвивається мережа приватних закладів, які за аналогією із закладами позашкільної освіти можна назвати «закладами позадошкільної освіти»: різноманітні центри розвитку дитини, освітні центри, дитячі клуби тощо. На відміну від класичного дитячого садка у них, як правило, передбачене скорочене перебування дитини (до 2 – 4 годин) і вони в основному орієнтовані не на виховання, а на навчання. За ємністю такі центри часто схожі зі звичайними дошкільними навчальними закладами надмалої місткості: одночасно в них перебуває не більше, ніж 15 дітей.

Як і класичні дитсадки надмалої місткості, центри розвитку не можуть повністю замінити звичайні повнокомплектні дитсадки-ясла. Тому при формуванні їх мережі слід дотримуватися певних принципів.

Принципи формування мережі дошкільних навчальних закладів надмалої місткості: доступність, доповнюваність та економічна доцільність.

Доступність означає дотримання того ж радіусу доступності, що й для звичайних ДНЗ: 300 м у районах багатоповерхової забудови і 500 – садибної. Доповнюваність означає спільне функціонування різних видів дошкільних навчальних закладів, функції яких доповнюють одні одних. Економічна доцільність означає розміщення ДНЗ таким чином, щоб забезпечити хоча б мінімально допустиму з економічної точки зору їх наповнюваність.

Склад приміщень, їх площі та функціональні зв'язки між ними у згаданого різновиду ДНЗ надмалої місткості в першу чергу визначаються часом перебування дитини у закладі. Якщо він не перевищує 3 – 4 годин, то можуть бути відсутні такі функції, як денний сон, прийом їжі і навіть прогулянки. Відповідно немає потреби у спальні, харчоблоку, та навіть груповому майданчику з павільйоном на ділянці.

Надмала місткість дозволяє відмовитися від засадничого принципу функціонально-планувальної організації ДНЗ – максимальної ізоляції різних груп дітей. Навіть якщо в ДНЗ одночасно знаходиться три групи по 5 дітей (це звичайна кількість для центрів раннього розвитку), потреби в їх ізоляції немає, що дозволяє зменшити загальну площу об'єкта.

Зменшення середньої площі, що припадає на 1 дитину в різних типах ДНЗ надмалої місткості може досягатися різними шляхами: у ДНЗ надмалої місткості, що дублюють функції звичайних дитсадків, з використанням прийому кооперації, а у центрах розвитку – за рахунок відмови від зайвих функцій і від відповідних приміщень.

Висновки. На сьогодні проблема недостатньої кількості місць в існуючих дошкільних навчальних закладах зачіпає більш ніж половину сімей з дітьми до 6 років. При цьому зведення нових ДНЗ середньої та великої місткості в межах нормативних радіусів досяжності часто є неможливим унаслідок уже сформованої забудови мікрорайонів та потреби в досить великих земельних ділянках згідно чинних норм.

Одним зі шляхів часткового розв'язання цієї проблеми на території України можуть стати нові типи дошкільних навчальних закладів надмалої місткості, які можна класифікувати як за видом їх обслуговування (з самостійним та централізованим обслуговуванням), так і за функцією (традиційного типу та центри раннього розвитку). Визначено принципи формування їх мережі, яка б доповнювала існуючу мережу об'єктами дошкільного виховання (доступності, доповнюваності, економічної доцільності).

Визначено основні відмінності їх функціонально-планувальної організації від традиційних ДНЗ, обумовлені передусім значно меншою кількістю місць, меншим часом перебування дітей, а також відмінним набором функцій.

Враховуючи демографічні коливання, коли піде на спад хвиля народжуваності і буде надлишок місць, такі садки досить легко переобладнати під заклади іншого призначення: дитячі клуби по місцю проживання, заклади для сімейних свят (є приміщення кухні), дитячі кафе, приміщення для груп дошкільної підготовки тощо.

Література:

1. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень: ДБН 360-92**. – Офіц. вид. – К. : Держбуд України, 2002. – 92 с. – (Державні будівельні норми України).

2. Будинки і споруди. Будинки та споруди дитячих дошкільних закладів : ДБН В.2.2-4-97. – Офіц. вид. – К. : Держкоммістобудування, 1998. – 28 с. – (Державні будівельні норми України).

3. Дитина [програма виховання та навчання дітей 3-го року життя] / [під ред. О.В. Проскури, В.І. Кузьменко] – К. : КМПУ ім. Б. Грінченка – 2001. – С. 76.

4. Авдеева П.І. Художнє оформлення приміщень дитячого садка / П.І. Авдеева // Дошкільне виховання. – 1997. – №12. – С. 35.

2. Юрчишин О.М. Об'єкти дитячого дошкільного та позашкільного виховання надмалої місткості в житловому середовищі: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. архіт.: спец. 18.00.02. «Архітектура будівель і споруд» / Юрчишин Оксана Михайлівна; Нац. ун-т «Львівська політехніка». – Л., 2009. – 25 с.

3. Юрчишин О.М. Особливості композиційного вираження дитячих дошкільних закладів / О.М. Юрчишин, Ю.В. Ідан // Архітектура: [збірник наукових праць] / відповідальний редактор Б.С. Черкас. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – С. 63 – 71. – (Вісник / Національний університет «Львівська політехніка»; № 674).

Аннотация

В статье рассмотрены и проанализированы условия формирования оптимальных типов дошкольных учреждений сверхмалой вместимости в рыночных условиях современной Украины. Освещены основные факторы формирования сети этих типов, структура объемно-пространственной и функциональной организаций.

Ключевые слова: дошкольные учебные заведения, формирование сети, развитие детей, сверхмалый емкость, дошкольное воспитание, жилая среда, обслуживание.

Abstract

The article examines and analyzes the conditions of the best types of supersmall capacity preschools in the market conditions of modern Ukraine. The basic factors of these types of networks, three-dimensional structure and functional organizations have been covered.

Keywords: preschool education, the formation of networks, development of children, ultra small capacity, preschool education, housing environment, service.